

BİRİKİMİN NOTU

Bay Kürsat Bumin'in bu mektubuyla **Birikim**'e yönelttiği eleştirilerin başlıcalarına kısaca değinip, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra; asıl olarak bu mektupta ilginç ve öğretici bir örneğini gördüğümüz «eleştiri» mantığı ve tavrı, herhangi bir dünya görüşünün genel tezlerini şematik biçimde kavrayıp onun «taftaları» kesilmiş olanların tipik göstergesidir ve böylelerine her yerde raslanabilir. Belli sorunların yalnızca şamatasını demogojinin çok bilinen —ama ne yazık ki hâlâ etkili olabilen— teknikleri ile yapan ve bilimsel yaklaşıma her zaman en büyük ayak bağı olan bu mantığı ve tavrı iyi tanımak gerekir.

Bay Bumin'in yazısının yarısı, **Birikim** hakkında ötedenberi söylenegelen «Althussercilik» nitelemesini «hatırlatmak» üzerine. Mektup sahibi, sözkonusu özel sayıda Althusser'den bir metin olmamasına ve o sayıda yeralan telif yazıların hiçbirinin Althusser'in Stalinizm sorununa yaklaşımının doğrultusunda olmamasına karşın Althusser üzerine sayfalarca yazmış. **Birikim**'in Stalinizm özel sayısında Althusser'e çok yakın diye nitelenebilecek olan Lecourt'un yazısı vardı yalnızca. O da ele aldığı konuyu özel olarak Althusserci denilemeyecek biçimde, Marksizmin en genel ve temel tezleri ışığında inceliyordu. Aynı sayıda yazıları yer alan Bettelheim, Colletti ve Verga'nın Althusser'le ilgili olmaları bir yana, daha sonraki sayımızda Gerrata'nın Althusser'in Stalin'e yaklaşımını eleştiren yazısını da yayımlamıştık. Ama bunlar Bay Bumin'i, Stalin'in ahlaklıklarına karşısında yanıp yakılan Bay Bumin'i **Birikim** ve Althussercilik konusunda o bilinen makayavelizmi yapmaktan geri bırakmıyor.

«Eğer ideolojik-sahte bilimsel söylevlerin arkasına gizlenmiyorsa» diyerek bize neyi nasıl ele almamız gerektiğini anlatmayı iş edinen Bay Bumin, «Sahte bilimsel söylev»lerin arkasına

gizlenmeyen kişilerin her şeyden önce bilimsel kavramları çarpıt-mamaları gerektiğini de biliyor olmalıdır. Örneğin eleştirdiğiniz bir kişi «hümanizm» kavramını belirli bir anlam, içerik vererek kullanıyorken, siz onu yoksayıp, sözkonusu kavrama verilen bir başka içeriği hatırlatıp, bu yolla eleştirdiğiniz kişinin yalnızca yanlışlığını değil aynı zamanda güdüncülüğünü ispat etmeye kalkışsanız, yaptığınız şey herhalde «sahte-bilimsel» sıfatının çok daha ağırını hak etmiş demektir.

Bilindiği üzere «hümanizm» kavramı iki ayrı biçimde kullanılır. Çok bilinen ilk anlamı insan sevgisi, insancılık insanları arasında ayırım gözetmeyen tutum ögelerini içerir. Başlıca bu öğeleri içeren ilk anlamın dışında belirli bir tarih anlayışının da adıdır «hümanizm». Bu hümanist tarih anlayışı, değişmez bir «insan özü»nden hareket eder. «insan»ın, koşullarla belirlendiği ve koşulları değiştirmek olan tarihi eylemi içinde kendisini de değiştirdiğini kabul eden Marksist tarih anlayışına uyarlı insan kavramı ile açıkca çelişir bu. Dolayısıyla «hümanizmi» yadsıyan ve bunu çoğu kez suçlama sıfatı olarak kullanan Marksistler, bununla hiç de muhataplarını insanları sevindiklerinden dolayı suç tuyor değillerdir.

Althusser'de Stalin «hümanist»likle nitelirken onun insanları çok sevip sevmeyeceğine ilişkin bir yargı değil, Stalin'in tarih ve topluma yaklaşımını belirleyen bir özellikle ilgili bir yargı ileri sürmektedir. Bilimselliğe asgari saygısı olan herkes de bunu böyle anlamıştı. Oysa Bay Bumin «Stalin dönemi»nin haksızlıkları, cinayetleri hakkında durmaksızın sergilediği bilgilerine atıfta bulunarak «Stalin devri ve sonrasına hümanizmi de eklersek iş hayli eğlendirici oluyor» diyerek bize hiç de eğlendirici olmayan bir anlayış sahibi olduğunu gösteriyor.

Benzer bir çarpıtma da «ekonomizm» kavramıyla ilgili olarak yapılıyor. Bay Bumin, Doğru

ve Batı Almanya arasında politik suçlular konusunun nasıl bir anlaşma ile çözüldüğünü yazan **Le Monde**'un bir haberine atıf yaparak **Birikim**'in Stalinizm ve SSCB' sorunu üzerindeki analizlerinin kilit kavramlarından biri olan «ekonomizm» kavramı ile kendince «eğleniyor.»

Eğlenmeyi pek sevdiği anlaşılabilir Bay Bumin'e anlayamayacağı kadar ciddi konular üzerinde bir şeyler anlatmaya çalışmak gerçekten gereksiz.

Ama bu gayri-ciddi tutum'un üzerinde durmak gerekir. Çünkü Bay Bumin «özellikle Stalinizm üzerinde tartışırken, insanların çektiği acıları hiç 'ikinci dereceden' almadın, tersine onlardan başlamalıyız» gibi son derece dramatik bir tavır takınmasını da biliyor ve hemen aç yukarda ekonomizm kavramını matrağa almağa çalışmış olmasına aniden unutarak, bize «ideolojik-sahte bilimsel söylevlerin arkasına gizlenmek» gerektiği yolunda «çok ciddi» bir uyarıda bulunuyor.

İşte tipik olan tutum budur. Şamataci ve demogojik tutum tadında böyle gösterir kendini. Başkalarının bir sorunu çözmek için önce önem verdiği kavramları, tezleri, hiçbir açıklama gereği duymaksızın elinin tersi ile iter, bu arada «dalgasını geçmeyi» de unutmaz; böylece onları «cürüttük»ten sonra; sanki bu kavramlar, tezler onları açıklayabilmek için üretilmemiş gibi, bize bir dizi olguyu gayet dramatik, ajitatif bir usulla sıralamaya girişir.

Bu örnekleriyle çok daha değişik durumlar içinde de karşılaşılabileceğimiz demogojik yaklaşımın tipik tutumudur ve çok iyi tanınması gerekir.

Bay Bumin örneğinde ve Stalinizm sorunu çerçevesinde bu tutum kendini şöyle gösteriyor. Bütün yazı boyunca Bay Bumin, Stalinizm konusunda bir kendi benimsediği, öteki de bir örneği **Birikim**'de uygulanmış olan iki karşıt yaklaşımın var olduğunu öne sürüyor. Ona göre ikinci tür yaklaşım «insanların

acılarını ve uğradıkları terör»ü önemsiz bulan, hattâ küçümse-yenlere özgü. Bunlar teori ile uğraşıyorlar. Stalin dönemi sırasında ve daha sonra uygulanan baskıları terörü ve çekilen acıları bir kenara bırakıp teorinin kurtarılması ile ilgilieniyorlar. Oysa Bay Bumin insanların çekti-leri acıları ta yüreğinden duyan kişilerin, insana en büyük değer veren kişilerin tutumuna sahip. Stalinizm sorunu insanların çekti-leri acılardan başlanarak tartışılmalı diyör. Oysa öbürleri Bay Bumin'e göre bu acıları «ikinci dereceden» şeyler saymaktalar. Bunlar teorik yaklaşıma «olayları daha iyi açıklamak» için değil tersine «gizlemek için» başvuruyorlar.

Yazısının bitirici cümlesi olarak Ehrenburg'un sözlerini bu yaklaşım karşıtlığını daha iyi belirtmek için seçmiş. «Stalin zamanında teori mi yoksa insanları mı acı çekti», soru bu. Birileri, örneğin **Birikim** bu soruya göre TEORİ'nin yediği darbeyi önemli görüyor ve insanların çektiği acıları umursamıyor. Oysa Bay Bumin acı çeken insanları diyor. «Teorinin yediği darbe» ile uğraşmak bu acıları görmezden gelmektir, bunları «gizlemeye çalışmaktır».

Eğer birilerine tırnak içinde Marksist deyip, kendisinin Marksist olduğunu veya Marksizmi çok iyi bilmiş biri olduğunu belirtmeye çalışan bir havası olmasaydı Bay Bumin'in bu sözleri üzerinde durmak bile gerekmezdi.

Marksist olmayan birinin, teori ile pratiği, teorini ele aldığı sorunlar ile insanlarda acı veya sevinç yaratan olayları böylesi-ne birbirinden kopuk ve hattâ karşıt şeyler olarak göstermesi doğaldır. Ama hem Marksist veya Marksizmden haberi —de ne demek— olduğunu öne süren hem de yukarda gördüğümüz gibi teori ile insan sorunlarının birbirinden ayrı, kopuk ve hattâ karşıt şeyler olabileceğini iddia eden biri için söylenebilecek olanları tek bir siffata verebilmenin imkânı yoktur.

Bay Bumin, Nazi toplama kampları ile Stalin döneminin kampları aynı «terör» kelimesiyle nitelenebilir, bunların ikisinin de «insanlara acı çektiler olayları» olarak aynı anlama geldiğini öne sürebilir, bununla yetinebilir. Benimsediği demogojik ve şamataci tutumun doğal ve tipik eğilimi olan kolaycılık, ona ayrıca tam bir rahatlama da verebilir, «olayı açıkladığını» düşünebilir.

Ama Marksistler, kendileriyle benzer terimleri kullanan bu demogogların kolaycı ve şamataci tavrına düşmeyeceklerdir. Onlar Nazizmin hedefi ve dünya görüşü ile toplama kampları arasında tam bir uyum olduğunu bilirler. Ama sosyalist hedef ile, sosyalist dünya görüşü ile —herşeyi karşı Nazi toplama kampları ile aynı düzeyde ele alınamaz ise de— yine de «toplama kampı» olan şeylerin, bilinen mahkeme olaylarının ve baskı uygulamalarının köklü biçimde çeliştiğini bilirler. Ve sosyalist siyasal-toplumsal hedefi gerçekleştirme eylemi içinde nasıl olup da böyle olayların meydana gelebildiği sorusunu sorarlar. Bu olayların çağında veya şimdiki nası olup da haklı veya zorunlu olarak nitelenebildiğini araştırırlar.

Kaldı ki sorun yalnızca toplama kampı v.b. olgular ile sosyalist hedef arasındaki çelişki-den de ibaret değildir. Sorunu karmaşıklaştıran şey, toplama kampı v.b. olguların görüldüğü sürecin, aynı zamanda sosyalist hedefle uyarı olarak nitelendirile- miş gelişmeler ile, buna tekbül ettiği kabul ettiğimiz olgular ile bir arada ortaya çıkmış olmalarıdır. (örneğin, «Stalin dönemi», toplama kampları v.b.: olguların yanında Sovyet toplumunun refah, sosyal güvenlik ve öğrenim düzeyinin de yükselmesi olguları ile de birliktedir. O döneme kadar terör ve baskıyla nitelenen yönetimlerin olduğu toplumlarda bu ve benzer olgular görülemezdi.) Şüphesiz kimileri asıl önemli olanın toplama kampı, baskı v.b. olgular oldu-

ğunu, öbürlerinin bunun yanında önemsiz kaldığını savunabilir; kimileri ise bu genel süreklilikle «olumlu» ve «olumsuz» öğelerine ayırıp, «olumlu»yu veri sayarak sırf olumsuz öge üzerinde durur onunla uğraşır. Bu eklektik ve kolaycı tutumlar Marksistçe değildir. Marksizm, bu «olumlu» ile «olumsuz»un bir arada olduğundan doğan çelişkinin de ötesinde, bu «iki öge»nin birlikte oluşturduğu bütünselliğin Sosyalist siyasal-toplumsal hedef ışığında analizine girişir ve sorunu buradan tespit eder.

Stalinizm sorunu özette budur. Ve eğer bu sorun çözülecekse bu hiç de «olumsuz» olgulara gösterip, bunlar terördür, bu yüzden şunca acı çekilmiştir tesbitiyle yetinilemez. - Burjuva demokrasisine «dünden razı» olanlar bunu yapabilirler ve yollarını çizdikten ayrılabilirler onlarla. Marksizm, burjuva demokrasisini aşmak, ondan nitelikçe farklı ve üstün bir siyasal-toplumsal hedefi gerçekleştirmek düşüncesinden başlar ve herşeyi karşı bu hedefini terketmesi sözkonusu değildir.

Marksizm, terör ve acıya yol açan, neden olan olguları, birlikte var oldukları öbür olgularla birlikteliklerini içinde bu bağlamda ele alır, inceler.

Stalinizm sorununu, mahkemeler, toplama kampları ve idamlar üzerine yığınla olay anlatıp bunların ne büyük ölçüde insan acılarına mal olduğunu tasvir etmek biçiminde değil, görünürde bunlardan fazlasıyla söz etmeyip bir örneğini **Birikim**'de gördüğümüz biçimde ele alanlar, Bay Bumin gibilerinden çok daha derinden duymaktadırlar «insan acılarını». Eğer bunlar, sözkonusu acılar karşısında mektup sahibi gibi ne kadar acı duyduklarını ilân yoluna gitmeyip, hattâ bunlardan hiç söz etmeyip, dikkatlerini olguların nesnel analizine üzerine yoğunlaştırıyorlar ve bunu yaparken olgu(lar)ın kendisi ile bunlar nedeniyle insanların duyduğu acı ve sevinçleri «ayırtıyorlar» ve bu ikincisene «ikinci dereceden» önem veriyor-

larsa, bunun nedeni hiç de İnsan acılarını küçümsemek değil, tersine bu acıları en köklü biçimde sona erdirebilmek içindir. Çünkü ancak böylece acılara neden olan olgunun temellerini, ve bu olguyu değiştirme imkânlarını ve buna dayalı eylemin içeriğini tespit etmek mümkündür. Bilimsel yaklaşım budur.

Bunun karşısında ise yer yer Marksist terimleri de kullanan ama sırf terörden ibaret gördüğü bu sorun (Stalinizm sorunu) bağlamında kendini hümanist gibi göstermekten daha fazla yarar uman demogojik tutumlar vardır.

Amacımız Stalinizm sorunu'nu çözümlenektir. Bu da ne birey olarak Stalin'i veya bir kısım insanı «kişi putlaştırılması» v.b. nitelendirmelerle suçlamakla olur, ne de yığınla terör ve baskı olayı anlatıp Stalinizm = terör formülünü ilân etmekte.

Stalin = terör deyip bize burjuva demokrasisine dünden razı olmayı öğütleyen Bay Bumin gibileri, bu burjuva demokrasisinin nasıl bir «geçmiş» ve «bugünü» olduğunu unutabilirler. «Stalin terörü»nü kanıt gösterip Sojenitzin'i tam anlattıkları ile

benimseyebilirler.

Burjuva demokrasisinin yaptığı ve yapmakta olduğu terörü kanıt gösterip «Stalin dönemi»nde yapılanları mazur gösterme gibi bir düşünce ileri sürdüğümüz sanılmasın.

Hiçbir koşul, ya da «koşullar» bir Marksiste böyle bir gerekçeyle sığınma hakkı vermez. Marksizmin, İnsanlar arası eşitsizlik temeli üzerine kurulu burjuva demokrasisini aşmak ve dolayısıyla bu siyasal düzende en sistemli ince ve kaba uygulamalarını gördüğümüz «terör»e nihai olarak son vermek olan siyasal hedefine yönelik eylemini terk etmesi veya «erteleme»si sözkonusu olamaz. Stalin dönemi ve sonraki uygulamaları, burjuva demokrasisinin geçmişteki ve haldeki uygulamalarını birlikte ele alan günümüz sosyalistleri; gerek özel olarak terör sorununun gerekse bunu doğal olarak içeren sosyalist siyasal hedefi gerçekleştirme sorununun derinliğinin, öneminin bilincine daha çok varmaktadır.

Stalin döneminde yapılan terör olaylarının anlatılması ile Stalinizm sorununun ele alınma-

sı arasındaki farkı ve neden dolayı ikincisinin öncelikli ve önemli olduğunu kesinlikle anlamamış görünen ve bu ikinci yaklaşımın neyi gerektirdiğini kavramaya en ufak bir çaba harcamaya da niyetli olmayan Bay Bumin, kendi tutumunun demogojik olarak nitelenmesine karşı çıkıp, anlattığımız bunca olay yanlış mı diyecektir.

Birikim'de de benzer olaylardan epey söz edildiğini okurlarımız bilir. Bay Bumin hâlâ yukarıdaki türden gerekçeler ileri sürecek ve daha bir yığın terör ve baskı olayı anlatmaya devam edecekse onu, bu pek kolay ve rahatlatıcı işi ile başbaşa bırakıyoruz. ■

DUYURU

Birikim dergisinin bazı eski sayılarından elimizde hiç kalmamıştır. Bu durumda, ilk iki cilt yapılamıyor. Derginin 4., 5., 10., 11. ve 12. sayılarını üst fiyatlarınının 4 katını ödeyerek satın alacağımızı duyuruyoruz.

Bunun yanı sıra, halen elimizde bulunan ve 10 - 15 liralık eski sayılar da şimdiki üstfiyat olan yirmi liradan satılacaktır.